

oextris (metaphoricè enim locutione, non necesse est significari respectum ad sinistram; ut non omnes respectus suos significatur metaphoricè sermone, qui proprio), significatur quòd Filius Patri sit æqualis, quòd habeat cum Patre naturæ consortium, æquum regnum paternæ maiestatem, quòd fruatur paterno regno, pari in throno, pari in honore permanens, eamque dignitatem pacificè et quietè, solidè immutabiliterque obtineat. Sedet autem Filius ad dexteram Patris jam inde ab æterno: quò si respicias, dicere: *Sede à dextris meis*, est æqualem sibi Filium generare, quo modo exponit Glossa; sed Christus, hoc est, Filius Dei factus homo, ab initio demùm incarnationis sedet à dextris Dei Patris, quando Pater, cujus dicere est facere, ut dedit homini esse Deum, ita dedit esse Deo æqualem. Cæterum de tempore glorificationis Christi pacapaus est propheta sermo; nam Christo à negotio redempti generis humani ad cœlos ascendenti, dixit Deus Pater: *Sede à dextris meis*, jussit ut sederet, dedit ei sedere ad dexteram suam, hoc est, prædicantibus apostolis et erodente orbè terrarum agnoscì ab omnibus sedere ad dexteram Dei, Deo esse æqualem, et acceptè omni potestate in cœlo et in terrâ Regem esse regum et Dominum dominantium (familiari enim Scripturæ tropo res tum dicitur fieri cum innotescent) quando et jussus est effectus hujus sessionis se diffundere in humanam naturam. Hæc interpretatio est Apostoli Ephes. 1, v. 20: *Secundum operationem potentie virtutis ejus quam operatus est in Christo, suscitavit illum à mortuis, et constituens ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum et potestatem et virtutem, et dominationem, et omne nomen quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, et omnia subjecti sub pedibus ejus, et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam.* Similiter ad Philip. 2, v. 9: *Exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium et infernarum, et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Itaque Jesus Christus homo sedet ad dexteram Dei, sed ratione naturæ suæ divinæ, ita tamen ut effectus hujus sessionis exundet in humanam, quo sic ornatur humana natura, ut dignum esse divinâ cui conjuncta est, quòd quidem est frui potioribus bonis Dei, quibus potiora non possunt contingere creature. Vel igitur ex consequentibus his verbis: *Sede à dextris meis*, intelligere debuerant Pharisei, cur David Christum vocaret Dominum suum. *Ad quem enim hominum aut angelorum dixit aliquando Deus: Sede à dextris meis?* sic urget iterùm Apostolus, Heb. 1, v. 13.

DOXEC. Significatur Christus perpetuò sessurus ad dexteram Dei. *Donec* enim affirmationis et promissionis vim habet; non excipit tempus aliquod, sed illud exprimit quo videri poterat Christus non sedere à dextris Dei, intelligendum relinquens postea multo magis sessurum. Quare Apostolus, Heb. 10, v. 12: *In sempiternum sedet in dexterâ Dei, de cætero expectans donec ponatur inimici ejus scabellum pedum ejus.*

Donec igitur quidam positum putant pro, *etiam donec.*

POXAM, reddam, faciam ut sint. Pater ad se accipit subjugationem inimicorum, ut eò certius futura credatur. Nam quòd à Patre subijciuntur Filio inimici, non infirmitatem Filii, sed unitatem naturæ, quâ alter in altero operatur, significat. Nam et Filius subijcit inimicos Patri: sic D. Ambrosius in Lucam.

INIMICOS TUOS, eos qui tibi adversantur, quicumque illi sint, reges, populi, regna, imperia, Judæi, gentiles, Turcæ et alii quicumque. Inter cæteros significavit Spiritus Dei ipsos scribas et Phariseos.

PERCU TROURUM, sub pedibus tuis: subjectos tibi instar scabelli sub pedibus, ita ut eos pedibus contices, et pro arbitrio ponias. Non dicit donec tradam eos in manus tuas, sed quod amplius est, sub pedes, quo declaratur extrema rigidissimaque subjectio. Subijciuntur Christo etiam electi, sed dulci, amica, filialique conditione; reprobi autem violentè, coactè, acerbè, servili et ferrè. Fit hoc autem paulatim ut moriantur singuli inimicorum Christi; sed impletur perfectè de Christi inimicis ad unum omnibus ab extremo iudicio, quemadmodum docet Apostolus, 1 Cor. 15, v. 24 et seqq. Docet itaque hic Spiritus sanctus, invictum et inexugnabile fore Christi regnum: est enim sensus, quantumvis insaniant homines, irritum tamen fore quicquid machinari audebunt ad labefactandum Christi regnum, quod non hominum arbitrio sed divinitus erectum æternè stabilitate fulectur. Adverte autem quàm in loco utatur Jesus hoc Psalms testimonio, quo non solum declarat Christum Dominum esse Davidis, sed et absolutam fore Christi adversus hostes victoriam, quò timorem incutiat adversariis suis quibuscumque agit, ne hoc ipsis contingeret, quod propheta prædixerat de hostibus Christi, consicci sibi cum essent, quòd Jesus ipse non temerè à peris- que Christus haberetur, et pro ejusmodi se gereret.

Fuit igitur ac si diceret: Nihil miseri omittitis quo me impugnetis: sed tantum abest ut me expugnaturus sitis, ut paulò post ad dexteram suam Pater me sit collocaturus in summâ rerum omnium potestate, quam exercebo donec vos et alios omnes hostes meos ad nihilum redegerim et in gehennam præcipitaverim. Certè id aperitè ipsis dixit, paulò post captivus, cum adjuraretur à principe sacerdotum: *Amòdò videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus cæli*, Matth. 26, v. 64; habent hæc omnia minas contra hostes Christi.

VERS. 44. — QUOMODO FILIUS EIUS ERIT? quomodo hæc consistunt, Christum et Dominum Davidis esse et filium? quomodo non repugnant Christum Davidis esse filium, et nihilominus à Davide vocari Dominum? Res est inusitata et ab ipsâ naturâ naturalique rerum ordine aliena, ut pater filium Dominum vocet, ut pater se filii servum agnoscat, progenitor nepoti multis post seculis ex progenie suâ nascituro ut Domino suo se subijciat. Filius et nepos esse nobis potest, qui post nos natus est: sed Dominus esse non potest, nisi

qui aut nobiscum est, aut ante nos est; fit autem ut filius patrem honoris causâ Dominum appellet, sed non faciliè contra. Salomon, 5 Reg. 4, v. 19, 26, vocatur *servus Davidis*, sed nusquam David Salomônis. *Quomodo filius ejus est?* Loquitur tanquam non esset agnosendus filius David, ut errorem illorum corrigat, et intelligat non esse Christum talem filium David qualem ipsi imaginabantur. Non enim negat Christum esse filium David, sed querit quomodo hoc fiat: *quomodo*, verbum querentis est, non negantis, ait D. Augustinus, serm. 234, de Tempore. Reprehenduntur enim, non quòd docerent fore Davidis filium, sed quòd merum sibi hominem fingerent, qui venturus è cœlo erat ut hominis naturam indueret. Est igitur mens Jesu: Cum Christus secundum humanam naturam sit filius David, ac proinde eo inferior, oportet ponere in eo et aliam naturam per quam sit Dominus ejus et eo superior.

VERS. 45. — OMNI vel toto, qui præsens aderat magno numero.

PEPULO, Populum unâ cum discipulis suis volebat admonitum, sed ad discipulos se convertit ut quorum gerebat curam singularem.

VERS. 46. — ATTENDITE, CAVETE.

A SCRIBIS, ne vos corrumpant exemplo suo: caveite, non à doctrinâ, sed ab exemplo consuetudinis ac vitæ scribarum, ne imitemini mores eorum: faciliè enim seducti mala vitæ doctorem. Ne miseram plebeculam secum in eandem ruinam traherent, qui perseverare in peccatis suis et pertinaciâ Christi rejiciendi constituerant, taxat vitæ eorum, quæ præcipua fuerunt, amor inanis gloriæ et amor lucri, moxque ut caveantur.

DISCRIBITIS, accubitis.

VERS. 47. — QUI DEVORANT, qui penitus comedunt, abligurunt. Quidam gulam, alii verisimillimè insatiabilem avaritiam hic notari volunt.

DOMOS, facultates, substantiam universam, easplanè ad inopiam redigentes.

VIDEARUM, quibus deberant auxillio esse. Nominat viduas, quò peccatum eorum magis exaggeret, quòd eas deciperent ac spoliarent, quæ omnium maximè erant ipsorum subsidio et patrocinio juvanda; intelligit autem *viduarum* nomine honos ac simplices et ad rapinam expositos homines, quibus patroni desunt, præcipue tamen viduas, quæ et sui juris sunt ut fa-

CAPUT XXI.

1. Respiciens autem, vidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacium, divites.
2. Vidit autem et quendam viduam pauperulam mittentem æra minuta duo.
3. Et dixit: Vere dico vobis quia vidua hæc pauper plus quam omnes misit.
4. Nam omnes hi ex abundantia sibi miserant in munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit, misit.
5. Et quibusdam dicentibus de templo, quòd bonis lapidibus et donis ornatum esset, dixit:
6. Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non

cultates suas aliis dilargiantur, et proclives ad pietatem, sed incaute ac meritum patrocinio destituta faciliùs decipiuntur sanctionis specie. Hinc enim has emungere, hypocritis semper solemne fuit. Reprehendit itaque Christus quòd viduæ similes personæ doli expertes, quæ, ne in inopiam incidere ab aliquibus circumventa, fuerant consilio opibusque juvanda, præsertim à legis doctoribus (viduarum enim imprimis et pupillorum defensionem omnibus commendat Lex), ab eis fuerint miserè exasæ.

SIMELANTES LONGAM ORATIONEM, fervens studium orandi Deum. Sensus est: Stant in oratione, publicè, in templo, synagogis, et angulis platearum, idque diù, prolixè, et frequenter, non quòd religione moveantur, aut Dei orandi sint studiosi, sed ut tales habeantur, eamque ratione captent favorem et provocent homines simplices, signanter verò viduas, ad offerendum ipsis frequentia munera, per quæ fit ut comedant atque exhauriant ipsarum viduarum facultates, quæ ita demùm orationibus ipsorum juvari sperant, si suas opes in ipsos effundant. Fingunt longas preces et multam se temporis consumere in commendandis viduis Deo, à quibus proinde munera non exigua accipiunt, ita ut quæ plus donaverint, longiore orationem mererent et majus premium reportent. In longis precibus signum exstat raræ pietatis: nam quò quisque sanctior est, eò præcandi studio magis deditus est. Istitis autem præcandi assiduitas, turpis luci fuit accipium. Non itaque precabantur, sed venabantur: non orabant prolixè, sed prolixas orationes simulabant, obtentum suæ speciem exhibebant citra veritatem; nihil enim aliud spectabant animus, quam prædam à mulierculis, creditibus eos cum Deo colloqui, quorum cor, non in cœlo versabatur, sed in loculo; non in arâ, sed in arca; in patinâ, non in parcimonîa: qui, ut araneus muscas longis telis, ita ipsi divitias longis orationibus sectabantur. *Cum itaque*, quod ait V. Beda, *porrecta manus pauperi, preces jurare solet: hi, ut nummum pauperi tollant, in precibus pernoctant.* Non ergo reprehenduntur longas preces, quasi in illis sit vitium, imò verò Ecclesiæ doctores ac pastores singulariter intentos præcando esse oportet, sed hæc corruptela damnatur, quòd res per se laudabilis in pravum finem converteretur.

DAMNATIONEM MAJOREM secundum Marcum obscuris verteret *prolixum iudicium.*

CHAPITRE XXI.

1. Jésus regardant les riches qui mettaient leurs offrandes dans le tronc du temple,
2. Vit aussi une pauvre veuve qui jeta deux petites pièces.
3. Sur quoi il dit: Je vous dis en vérité que cette pauvre veuve a plus donné que tous les autres;
4. Car tous ceux-là ont fait des présents à Dieu de leur abondance; mais celle-ci a donné, de son indigence même, tout ce qui lui restait pour vivre.
5. Et quelques-uns disant que le temple était bâti de belles pierres, et orné de riches dons, il répondit:
6. Il viendra un temps où tout ce que vous voyez

- relinquetur lapis super lapidem, qui non destruetur.
7. Interrogaverunt autem illum, dicentes : Præceptor, quando hæc erunt, et quod signum cum fieri incipient ?
8. Qui dixit : Videte ne seducamini : multi enim venient in nomine meo, dicentes, quia ego sum : et tempus appropinquavit : nolite ergo ire post eos.
9. Cum autem audieritis prælia et seditiones, nolite terri : oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis.
10. Tunc dicebat illis : Surgat gens contra gentem, et regnum adversus regnum.
11. Et terra motus magni erunt per loca, et pestilentia, et famæ, et terroresque de caelo, et signa magna erunt.
12. Sed antè hæc omnia injicient vobis manus suas, et persequentur, tradentes in synagogas et custodias, trahentes ad reges et præsidés, propter nomen meum.
13. Continget autem vobis in testimonium.
14. Ponite ergo in cordibus vestris, non præmeditari quemadmodum respondeatis.
15. Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri.
16. Trademini autem à parentibus, et fratribus, et cognatis, et amicis, et morte afficient ex vobis :
17. Et eritis odio omnibus propter nomen meum :
18. Et capillus de capite vestro non peribit.
19. In patientia vestra possidebitis animas vestras.
20. Cum autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio ejus.
21. Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes : et qui in medio ejus, discedant ; et qui in regionibus, non intrent in eam.
22. Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia que scripta sunt.
23. Væ autem prægnantibus et nutriendis in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram, et ira populo huic.
24. Et cadent in ore gladii : et captivi ducentur in omnes gentes, et Jerusalem calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora nationum.
25. Et erunt signa in sole, et luna aut stellis, et in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris et fluctuum :
26. Arescentibus hominibus præ timore et expectatione, que supervenient universo orbi : nam virtutes cælorum movebuntur :
27. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, et majestate.
28. His autem fieri incipientibus, respicite, et levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.
29. Et dixit illis similitudinem : Videte ficulneam, et omnes arbores :
30. Cum producant jam ex se fructum, scitis quoniam propè est æstas.

- ici sera tellement détruit, qu'il n'y demeurera pas pierre sur pierre.
7. Alors ils lui demandèrent : Maître, quand cela arrivera-t-il, et quel signe y aura-t-il que ce que vous dites sera près de s'accomplir ?
8. Jésus leur répondit : Prenez garde à ne vous pas laisser séduire ; car plusieurs viendront sous mon nom, disant : Je suis le Christ, et le temps est proche ; gardez-vous donc bien de les suivre.
9. Et quand vous entendrez parler de guerres et de séditions, ne vous effrayez pas ; car il faut que ces choses arrivent auparavant ; mais ce ne sera pas encore sitôt la fin.
10. Alors, ajouta-t-il, on verra se soulever peuple contre peuple, et royaume contre royaume.
11. Et il y aura en divers lieux de grands tremblements de terre, des pestes et des famines, et il paraîtra des choses épouvantables, et des signes extraordinaires dans le ciel.
12. Mais avant tout cela, ils se saisiront de vous, et vous persécuteront, vous entraînant dans les synagogues et dans les prisons ; et vous serez menés devant les rois et les gouverneurs à cause de mon nom.
13. Et cela vous servira pour rendre témoignage.
14. Gravez donc bien cette pensée dans votre cœur, de ne point préméditer ce que vous devez répondre ;
15. Car je vous donnerai moi-même une bouche et une sagesse à laquelle tous vos ennemis ne pourront résister, ni contredire.
16. Vous serez livrés aux magistrats par vos pères et vos mères, par vos frères, par vos parents, par vos amis ; et on fera mourir plusieurs d'entre vous ;
17. Et vous serez haïs de tout le monde à cause de mon nom.
18. Toutefois il ne se perdra pas un cheveu de votre tête.
19. C'est par votre patience que vous posséderez vos âmes.
20. Or, quand vous verrez les armées environner Jérusalem, sachez que sa désolation est proche.
21. Alors que ceux qui sont dans la Judée, s'enfuient sur les montagnes ; que ceux qui se trouveront au milieu d'elle, en sortent ; et que ceux qui seront dehors, n'y rentrent point.
22. Car ces jours seront les jours de la vengeance, afin que tout ce qui est dans l'Écriture s'accomplisse.
23. Malheur à celles qui seront grosses ou qui nourriront en ces jours-là ; car ce pays sera accablé de maux, et la colère pésera sur ce peuple.
24. Ils seront passés au fil de l'épée ; on les emmènera captifs dans toutes les nations ; et Jérusalem sera foulée aux pieds par les gentils, jusqu'à ce que le temps des gentils soit accompli.
25. Il y aura des signes dans le soleil, dans la lune et dans les étoiles ; et sur la terre, les nations seront dans la consternation, par la crainte que leur causera le bruit confus de la mer et des flots ;
26. De sorte que les hommes sécheront de frayeur dans l'attente des maux dont tout le monde sera menacé ; car les vertus des cieux seront ébranlées.
27. Et alors ils verront le Fils de l'homme, qui viendra sur une nuée avec une grande puissance et une grande majesté.
28. Or, quand toutes ces choses commencent d'arriver, levez la tête, et regardez en haut, parce que votre rédemption approche.
29. Et leur proposa cette comparaison : Voyez le figuier et les autres arbres :
30. Quand ils commencent à pousser, vous reconnaissez que l'été approche.

31. Ita et vos cum videritis hæc aeri, scitote quoniam propè est regnum Dei.
32. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.
33. Cælum et terra transibunt : verba autem mea non transibunt.
34. Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula, ebrietate, et curis hujus vite : et superveniat in vos repentina dies illa.
35. Tanquam laqueus enim superveniet in omnes qui sedent super faciem omnis terre.
36. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, que futura sunt, et stare ante Filium hominis.
37. Erat autem diebus docens in templo : noctibus verò exiens, morabatur in monte qui vocatur Oliveti.
38. Et omnis populus manebat ad eum in templo audire eum.

COMMENTARIA.

- VERS. 1. — RESPICIENS, id est, aspiciens, studiosè scilicet ; quomodo et vox Græca non rarò accipitur, ita ut non necesse sit interpretari *aspiciens*, sublatis scilicet oculis : quoniam ea interpretatio non sit rejicienda, non quòd gazophylacium tam edito loco situm fuerit ut opus fuerit sustollere oculos, sed quòd Jesus, qui oculos prius in terram deflexerat, sancti aliquid apud se meditans, jam sustulerit, ut aspiceret eos qui sua munera in gazophylacium immittebant ; vel, quòd antea suos intuitus, post tollat oculos in eos qui longius absunt. Syrus omisiss hæc voce, reliqua hujus versiculi claritatis causâ vertit hoc ordine : *Vidit autem Jesus divites illos, qui projiciebant in domum gazæ oblationes suas.*
- IN GAZOPHYLACIUM, seu ararium templi, ad sustinendum Dei cultum, sacerdotum vitam et templi fabricam.
- DIVITES, qui divites erant plerique omnes, id testantes amplitudine munerum suorum.
- VERS. 2. — MITTENTEM ; *illic* additur Græcè ; quod ut faciliè subauditur, ita Syriacè non magis legitur quàm Latine.
- ÆRA. Hoc de suo adjecti interpres, nam Græcè nihil amplius est quàm sit secundum Marcum, *duo minuta* ; sed adjecti explicationis causâ, quia minuta fuisse oportuit ex ære, infirmi pretii metallo, ex quo pecunia cuditur.
- MINUTA DEO. Syrus vertit *octavas*, sive *quadrantes duos.*
- VERS. 3. — ET DIXIT, tunc dixit discipulis suis ad vocatis.
- OMNES, divites.
- MISIT, in gazophylacium.
- VERS. 4. — OMNES, hi, divites, EX ABUNDANTI SIBI, ex eo quod abundabat ipsis.
- IN MUNERA DEI, id est, inter munera Deo oblata, seu in gazophylacium continens munera Deo oblata, quo excipiuntur asservanturque pecuniaria munera Deo templo oblata. Nam et gazophylacium vocatur, Matth. 27, v. 6, *corban*, quod est, munus sive

51. Ainsi lorsque vous verrez arriver ces choses, sachez que le royaume de Dieu est proche.
52. Je vous dis en vérité que cette génération ne finira point, que tout cela ne soit accompli.
53. Le ciel et la terre passeront, mais mes paroles ne passeront point.
54. Prenez donc garde à vous, de peur que vos cœurs ne s'appesantissent par l'excès des viandes et du vin, et par les inquiétudes de cette vie, et que ce jour ne vienne tout d'un coup vous surprendre ;
55. Car il enveloppera, comme un filet, tous ceux qui habitent sur la face de la terre.
56. Veillez donc, et priez en tout temps, afin que vous méritiez d'éviter tous ces maux qui arriveront, et de paraître avec confiance devant le Fils de l'homme.
57. Or, le jour, il enseignait dans le temple ; et la nuit, il sortait, et se retirait sur la montagne appelée des Oliviers.
58. Et tout le peuple venait de grand matin au temple pour l'écouter.

COMMENTARIA.

- oblato, eò quòd templi munera oblationesque contineret. Quare Syrus hoc loco, pro *in munera Dei*, vertit in *domum oblationum Dei*, que est periphrasis gazophylacii.
- EX EO QUOD BEEST ILLI ; *Gr. è penuria sua*, vertit, ut quidem rectius, secundum Marcum. Nam ex eo quòd deest sibi, propriè, quid potest qui dare ?
- VERS. 5. — ER, cum egressus esset ex templo. QUIESCAM, discipulorum.
- BONIS, pulchris.
- DONIS. Græcè, *donariis*. Syrus, *oblationibus*. *Αὐτῶν* sive *ἀποθηκῶν* Græcè, in bonam partem acceptum, significat id quòd Deo consecratum est ac devotum, à verbo *ἀναθήκων*, quod et suspendere declarat et separare, vel quòd de parietibus et columnis templorum suspendi hujusmodi solebant, vel potius quòd à vulgari usu separata, nefas esset ea in usum hominum convertere. De hujusmodi templi donis videtur scribere Josephus, lib. 15 Antiq., cap. ultimo, qui ait : *Circum templum officina erant spolia barbarica, quæ omnia Herodes denum dedicavit, additis etiam recentibus Arabicis*. Theophylactus conjicit, anathemata hic dici, sculpta et tornata, quasi dicant discipuli, lapidibus pulchris et eleganter incisis magnaque arte politis ac sculptis ; id quod eo verisimiliter fieri possit, quòd de solâ templi structurâ hic agi videri possit.
- VERS. 6. — HÆC QUE VIDETIS. Orationem aliter quàm cœperat absolvit Jesus, id quod etiam alibi occurrit, et nascitur ex animi vehementia. Itaque ad explicandum sermonis incommodum, subaudienda est præpositio in (*in his que videtis*, et tanquam immortalitate digna admiramini), quam volens exprinere Syrus, quod nobis sequitur *in quibus*, scilicet diebus, ipse vertit, *dabebant*, quod in eis, scilicet que videtis. Hanc incommoditatem volentes vitare alii, legunt interrogando : *Hæc que videtis*, scilicet sunt ? Hæcne sunt que spectatis et admiramini ? nam et Mattheus et Marcus hujusmodi interrogationem habent.
- VERS. 7. — CUM FIERI INCIPIENT ? quando futurum est ut hæc fiant ? quo signo poterimus cognoscere tempus

illud quo hæc fieri? Intelligenda est quæstio, tam de orbis et civitatis quam de templi eversione, licet orbis et civitatis nulla præcesserit mentio, quia apostoli hæc eodem futura tempore credebant. Sic intelligit Chrysostomus Mathæum enarrans; ut etiam subsequitur responsio Jesu tam de orbe quam de templo.

VERS. 8. — DICENTES QUIA EGO SUM; id est, dicentes: *Ego sum, scilicet Christus.*

ET TEMPUS, illud tempus, libertatis ac salutis, olim à prophetis promissum et hæcenus expectatum.

APPROXIMAVIT, propinquum factum est, proximè per nos exhibendum est. Sic dicent, imitari me verum Christum, cujus prima predicatio fuit: *Impletum est tempus, et appropinquavit regnum colorum;* Marc. 1, v. 15; Matth. 4, v. 17.

NOLITE ERGO. Ergo non est hic illativum, sed continuativum, quia semel dixerat: *Videte ne seducamini.*

POST EOS, ne sequamini eos, ne credatis aut adhareatis eis.

VERS. 9. — SEDITIONES. Postquam Judæi Barabam Jesu, seditiosum pacifico, præterlurunt, variis continuèque seditiosis jactari fœre. Auctore enim pacis præempto, et seditioso è contra servato, meritò seditiones et bella inter eos locum acceperunt.

NOLITE TERRETI, illi scilicet ut quod vestri muneri est, aut quod rectum est, omittatis.

OPORTET; enim additur Græcè et Syriacè.

PRIMUM, ante finem tum templi tum mundi.

FINIS subsequetur; q. d.: Præcedent adhuc alia graviora mala, *malorum semper incipiente ex fine principio*, quod ait Josephus, lib. 5 de Bello, cap. 15. Apertè prænnuntiat, quæ per se gravia forent; præcludia solum fore calamitatum majorum, ne quidquam etiam gravissimum turbaret eos, minimeque sibi promitterent hoc in mundo tranquillum statum.

VERS. 10. — DICERAT. Præcedentibus hæc addebat, mortuà fortassis interposità; ut doceret non statim rerum finem adfore à tumultibus et seditiosis, sed alia plura eaque graviora mala præcessura.

VERS. 11. — TERRORES, terrorelementa, quæ hominibus terrorem incitant. Syrus vertit duabus vocibus, *timores et trepidationes.*

SIGNA, iræ Dei, scilicet de caelo; nam Græcè Syriacèque legitur hoc ordine, *terroreque et signa de caelo.* Et coelum ipsum prodigia dabit, iram Dei testantia.

SIGNA MAGNA, mirabilia, præter naturæ cursum accidentia, *erant, edentur, apparebunt*, quomodo Syrus transtulit. Spectra signaque cœlestia complura, quæ ante Jerusalem eversionem apparuerunt, ex professo recensuit Josephus, cap. 12 libri 7 de Bello: de quibus Victor Antiochenus in Marcum: *Non munda, ait, bella, sed multis signis et prodigiis commutata, ventura prædicat, ut hinc intelligas, ipsam cladis quæ Judæos oppressit præcipuum auctorem extitisse.* Ante mundi vero consummationem, quam multa hæcenus variis temporibus et locis terrella cœlitus edita fuerint, partim auriti, partim oculati testes

omnes sumus: quo autem propius consummatio, eò majora expectantur. Post: *Et signa magna erunt, sequitur in manuscripto codice Ecclesie nostræ Aedomaropolitane, continente quatuor Evangelia. S. ignato literà F, et tempestates:* quod et D. Gregorius, homil. 55 in Evang., admonet à quibusdam libris addi. Gregorio antiquior Origenes Græcus, tractatu 28 in Mathæum, annotat à Lucà adjecti, et hies; sic enim vertit ejus interpres, quod alii *tempestates;* denique Syriacum Testamentum, postquam dixit: *Et signa magna è caelo apparebunt*, subdit: *Et hies seu tempestates magne erunt.*

VERS. 12. — ANTE HÆC OMNIA. Antequàm mala ista eveniant, Judæi præsertim in vos manus imitent, et vos persequantur, atque hæc etiam insigni perversitate Dei bonitatem ad iram magis provocabant. Ante hæc publica mala, Judæi apostolos ac fideles sunt persecuti, quomodo hoc versu prædicatur; testatur totus liber Actuum apostolorum; nec tamen cessarunt, quando publica illa mala advennerunt, imò tunc magis etiam in eos sævierunt tum Judæi tum gentes, imputantes ipsis mala illa.

IN SYNAGOGAS, examinandos ac puniendos.

CRISTODIUS. Ita carceres Græcè vocantur militi vocabulo.

TRAHENTES. Syrus vertit: *Et sistet vos;* participiis, isto et præcedenti, in verba conversis.

PROPTER NOMEN MEUM, propter me à vobis cultum et prædicatum.

VERS. 15. — CONTINGET, istud, vel continget hæc, sive, ut alii vertere malunt: *Cedent hæc vobis.*

IN TESTIMONIUM, adversus illos; servient ista vobis; loco publicorum testimoniorum, peridæ ac crudelitatis ipsorum adversus vos, per quæ manifestum erit, justè illos hic puniri atque extirpari, et in regeneratione à me et à vobis unà mecum judicantibus, Matth. 10, v. 28, eici in tenebras exteriores; Matth. 8, v. 12.

VERS. 14. — IN CORDIBUS VESTRAS; habete id fixum in cordibus vestris.

NON PRÆMEDITARI, non esse vobis præmeditandum quemadmodum respondeatis, ad defendendum et reddendam rationem; non esse vobis anxie præmeditandum defensionem vestri, coram iudicibus, ad quos rapti fueritis. Vide supra, 12, 11.

VERS. 15. — EGO, Dei Verbum et sapientia, omnis sapientia fons.

DABO, per Spiritum Patris ac meum. Matth. 10, v. 20: *Sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Alibi Christus, ait Ambrosius, alibi Pater, alibi Spiritus loquitur Patris: non discordant ista, sed congruunt. Quod unus loquitur, tres loquuntur, quia *vox est una Trinitatis.*

VOS; q. d., secundum Gregorium homilii in hunc locum: *Nolite terri, vos enim ad certamen acceditis, sed ego prætor; vos verba editis, sed ego sum qui loquor.*

OS ET SAPIENTIAM, id est, os, sapiens, sermo enim sapientem; nisi fortè per os, facultas animosè ac con-

stanter loquendi; per sapientiam, appositè ac prudenter loquendi, notetur; timor enim claudis os, quod animositas à Christo loquenda aperit; nam censetur os non haberi, quod ad loquendum, ubi opus est, non aut vix aperitur.

RESISTERE ET CONTRADICERE. Græcè est ordine contrario, eoque magis congruo, *contradicere neque resistere*; nam generalius est resistere. Nec contradicere nec resistere poterunt, id est, tam sapienter, evidenter atque efficaciter refellentur, ut nihil habeant quod meritò queant opponere, falsique convictos se iudicent in cordibus suis, licet verba profoundent, aut ad verbera variisque vestri afflictionibus confugiant, ne victi videantur. Dicit Salvator, sapientiam quam suis infusus est, contra omnes hostes fore victicem; non tamen quòd veritati semper cedet hostium impudentia, sed quòd de phrenetia ipsorum audacia, quam erit promptum alii intelligere, triumphabit veritas illa, quam frustra oppugnabunt. Hujus exempla habes Act. 4, v. 8 et seq., cap. 6, v. 10, et cap. 26, v. 25.

OVES, quicumque, quantumvis deserti et eruditi humanà sapientia; vel nulli poterunt, sicut: *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*, id est, nullus.

ADVERSARI VESTRI, omnes qui se opponent vobis.

VERS. 16. — TRAHEMINI AUTEM adversariis in mortem, à PARENTIBUS; q. d.: Hæc patiemini, non solum ab ignotis et alienis, verum etiam ab his qui vobis propinquè cognatione arctisque necessitudinis vinculis juncti sunt.

ET FRATRIBUS. Hoc loco et multi Græci libri collocant, *et aduversos*, idque ordine aptiori: à parentibus enim proximi sunt fratres, deinde cognati, postremò amici.

AFFICIENT, parentes, etc.

EX VOBIS, quodam.

VERS. 18. — ET, pro, sed; q. d.: Nolite concidere animo: ego singularissimam vestri curam geram, adeò ut non sim admissurus vel minimum vobis perire, ne pilum quidem nupm capitis, quod non sit ad utilitatem vestram, et quam certissimè atque uberrimè vobis restitatur. Nam et pilos ipsos capitis resurrectio restituet, qui quidem ad decorem faciunt. Vide supra, 12, 7.

VERS. 19. — IN PATIENTIA VESTRA, id est, per patientiam seu perseverantiam vestram; constanti malorum tolerantia. Nam *brachia* est perseverantia in re quâpiam cum molestia, cum expectatione tamen: id quod Paulus significat, Rom. 5, v. 3, 4. Non negatione mei, mala declinando aut evadendo, neque vos ulciscendo aut mala referendo, sed fortiter, patienter, constanter, et perseveranter, meâ causâ mala ferendo.

POSSEDEBITIS. Græcè *possidete*; præceptum est: Curate ut possideatis. Interpres videtur legisse *scripsit*, quod est, *possidebitis*, id quod eodem reddi: si constanter patientes fueritis, possidebitis. *Possidebitis* autem, id est, servabitis, salvas facietis, obtinebitis salutem animarum vestrarum, æternam consequimini salutem. Hoc enim idem unum cum eo est,

quod apud Mathæum et Marcum legitur: *Qui perseveraverit sive sustinuerit usque in finem, hic salvus erit.*

ANIMAS VESTRAS, id est vosmetipsos; nam si animas, omnino et corpora. De hæc voce diximus supra.

VERS. 20. — CUM PRIMUM AUTEM. Nam secundò cum videritis, non appropinquabit, sed præscens ad erit desolato, seraque erit fuga tum ex Judæa tum ex Jerusalem.

CIRCUMDARI, circumdatam, circumcinctam, ab exercitu, abominando, nihil nisi desolationem portendente, Romano foris, Judaico intus. Huic sensui favet quod Græcè legitur numero plurali *ab exercitibus*.

SCITOTE, agnoscite. Ne quis sibi blandiretur, spe auxilii à Deo dandi; quale datum est tempore Sennacherib, quando angelus Domini unâ nocte occidit in castris Assyriorum obsidentium Jerusalem centum octuaginta quinque milia virorum, 4 Reg. 19, v. 35; aut quale Antiochi tempore, quando, templo ab hoste contaminato, constantia ac virtus Machabeorum cuncta reparavit: *omnem spem mutationis in melius abstulit* Salvator, inquit Chrysostomus, hom. 77 in Mathæum; q. d.: Non liberabitur ab excidio, ut sæpius olim, sed scilicet vacato fore de illa, qua prorsus nudata sit Dei auxilio, et exitio devota, quod nihil magis effugere poterit, quam cœlestis decretum rescindere.

QUIA APPROXIMAVIT, quòd propinqua facta sit, quòd instet desolatio, vastatio, eversio ejus. Quadriennio circiter post, Jerusalem à Romanis quinque-mestri obsidione expugnata, incendio perit ac subversa est, postquam toto antè biennio semetipsis seditiosis confociscet.

VERS. 21. — TUNC. Cùm primum videritis circumdari ab exercitu Jerusalem.

QUI IN JUDÆA SUNT, non solum qui in Jerusalem, sed et qui in omni reliquâ Judæa fuerint, quia non solus Jerusalem propinqua erit desolatio, sed ut metropolis, ita et reliquæ Judææ, adeoque prior vastabitur reliqua Judæa.

IN MEDIO EJUS, scilicet Judææ sunt; hoc idem est cum eo quod præcedit, *in Judæa*. Dicit igitur: Tunc qui in Judæa fuerint, fugiant ad montes, ad loca proxima Romanis confederata; aut potius longè discedant ex eâ in alias regiones.

IN REGIONIBUS, exteris, qui peregrè agunt.

IN EARUM, Judæam. Contrarium quia fecerunt plurimi Judæorum, qui, cùm in exteris regionibus habitarent, eo anno in Jerusalem concesserunt, quò à Tito obsessa fuit, omnes perierunt. *Ab omnibus enim regionibus, ad axymorum diem factum congregati, bello subito circumfusi sunt*, ait Josephus lib. 7 de Bello, cap. 17, et paulò post: *Tunc, inquit, velut in carcerem tota gens facta conclusa, et facta hominibus civitas, bello obsidebatur.*

VERS. 22. — DIES ULTIMI, dies quibus atrox à Deo ultio seu poena sumetur, de Jerusalem et universâ Judæa, ejusque populo, tot seculis Deo rebeli,

et hoc tandem postremo securus interfectore ac pertinacissimo reuolutoire Messie Salvatoris sui.

Hi sunt, qui sequenter paulo post primam illam Jerusalem obsidionem.

UT IMPLERANTUR, ad hoc ut implerentur, diuinitus ordinati ut in ipsis implerentur et sortiantur effectum.

QUE SCRIPTA ac prædicta sunt per prophetas, de templi et Jerosolymorum subuersione, de Judææ vastatione, denique de Judæorum exstirpatione ac reprobatione. De his enim multa scripta sunt in libris prophetarum, Isaie, Jeremias, Osee, Psalmis, aliisque; sed clarissime scriptum est Dan. 9, v. 26 et 27: *Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, et non erit ejus populus qui eum negaturus est. Et ciuitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, et finis ejus vastitas, et post finem belli statuta desolatio, etc.; et erit in templo abominatio desolationis, et usque ad consummationem et finem perseuerabit desolatio.* Ad hunc locum præcipue respicit hic euangelista, quem alii euangelistæ disertè citant. Nihil igitur his diebus fiet fortuitis hominum tumultibus; sed sicut ea quæ Deus ultionum Dominus ab æterno decreuit, et postea per prophetas suos prædixit, atque ad posteritatis memoriam scribi mandauit. Nihil enim frustra scriptum aut prædictum est à prophetis, implebuntur tandem omnia, quamvis vindictam differat Deus, ut det locum hominum penitentiae, Rom. 2, v. 4.

VERS. 25. — PRESSURA, necessitas, tribulatio. Interpres legit *συνεχῆ*, ut uox v. 25, quod est, coarctatio, anxietas, angustia. Pressura seu angustia, quam scilicet prægnantes et lactantes effugere non poterunt.

MAGNA, hujusmodi, quæ etiam matres infantes suos sint deuoraturæ: quod accidisse in obsidione Jerosolymitanâ testatur Josephus, lib. 7, cap. 8.

SEPER TERRAM, super hanc terram sive regionem Judaicam.

ET IRA, calamitas, scilicet, ab irato Deo immissa, scilicet magna erit; et quidem major quam aut fuerit à condito mundo aut futura sit, quod habent priores euangelistæ. Pressuram et iram coniungit, eò quòd Deus iratus immittebat pressuras seu anxietates.

POPULO HUC, GRÆCË, in populo hoc, scilicet Judaico. SYRUS, super populum hunc. In quam sententiam Josephus, lib. 6 de Bello, cap. 15: *Deus, inquit, qui damnauerat populum, omnem uiam salutis ad interitum eis uerterat.*

VERS. 24. — CADENT, scilicet populus hic.

IN ORE, id est, acie, GLADIÏ; lethaliter mors à gladio. Acies gladii, tam Hebræis quam Græcis, os uocatur, quòd acie tanquam ore gladius mordcat et occidat omnem carnem obuiam. Interficiuntur, inquit, gladio, scilicet tum aliorum, tum maxime Romanorum. Quot millia Judæorum à Romanis fuerint interfecta, à solutâ per Cestium Jerosolymorum obsidione usque ad expugnationem Jerosolymorum per Titum, dictu impossibile est: aliquo tamen modo ex Josepho intelligitur. Mox enim à solutâ illâ obsidione, cum

elati animis Judæi, uellent Ascalonem expugnare, à præsidio Romano interempti sunt ex eis plures quam 18 millia, lib. 5 de Bello, cap. 1. Postea Placidus tribunus, à Vespasiano in Galilæam præmissus, maximam multitudinem imbellioris turbæ Galilæorum interfecit, cap. 4; deinde Vespasianus ipse, Gadara expugnata, cunctos puberes peremit, cap. 6; in Japha debellatione, occidit 15 millia, cap. 11; in Jotapate excidio, 40 millia, cap. 15; in Joppe submersa sunt quatuor millia ducenti, cap. 18; in Tarichæis perierunt septem millia septingenti, cap. 19; in Gamala nouem millia, lib. 4, cap. 5; Giscalensium duo millia, cap. 4; eorum qui ex Gadara fugerant, aliorumque tredecim millia, lib. 5, cap. 5; Gerasenorum mille, cap. 6. Idumæi recepti in ciuitatem Jerosolymorum, occiderunt ciuim octo millia quingentos, lib. 4, cap. ultimo; rursus Zelote cum Idumæis, duodecim millia nobilium, lib. 5, cap. 1; denique mortuorum, tempore obsidionis Jerosolymorum à Tito, numerus fuit, uidecies centum millia, lib. 7, cap. 17.

CAPTIVI EUCENTUR, qui reliqui fuerint. *Captiuorum*, inquit Josephus, lib. 7 de Bello, cap. 17, *omnium qui toto bello comprehensi sunt, nonaginta et septem milium est numerus.* Quod quidem de eo bello quod aduersus Jerusalem gestum est intelligi; nam priore bello aduersus Galilæam reliquamque Judæam gesto, recensuit idem auctor, captiuorum ex Japha ciuitate numerum, duo millia centum et triginta, ex Jotapate mille ducentos, ex Tarichæis sex millia electorum iuuenum, Neroni ad istum fodiendum missa, aliæque triginta millia cum quadringentis uendita, denique ex Gadara captos his mille ducentos.

IN OMNES GENTES, dispergendi proinde in omnes mundi partes. Captiuorum enim alii ad opera damnati, missi sunt in Ægyptum, alii, qui forosiori essent corpore, triumpho Romæ celebrando seruari sunt, plurimos robustos uiribus elegit Titus, per uincias pugnaturos in theatris cum bestis. Qui uerò infra decimum et septimum ætatis annum essent, simul cum feminis uenditi sunt, sed vilissimo pretio, eò quòd non reperirentur emptores, et quæ alerentur desset annona. Hæc omnia ex Josepho intelliguntur. Ita porro prædicit Christus, illos captiuos duccendos in omnes gentes, et dispergendos in omnes mundi partes, ut nunquam reuocandi aut colligendi sint et patriæ restituendi, sed perpetuo damnandi exilio, ilque ut hinc illorum in Christum perfidia, hinc iusta Dei in illos ultio, uersetur semper ob oculos omnium totius mundi gentium.

ET, itaque JERUSALEM destituta natis suis, partim peremptis, partim in exilium abductis, CALCABITUR, id est, inhabitabitur; sed calcandi uerbo hoc amplius subindicat Christus, quòd tanquam uulgare oppidum habitabitur, nunquam amplius splendori pristino restituendum.

A GENTIBUS, Judæis exclusis. Redierunt quidem Judæorum aliqui Jerosolymam, conuenticibus aliquot, post Vespasianum, imperatoribus, ita ut tandem multiplicati, rursus Romanis rebellant, sexaginta

circiter annis post illam Vespasianorum expugnationem, imperatore Ælio Adriano; sed *Rufus Judææ præsidens, armata manu sibi ab imperatore Adriano decretâ, funditus eos deletuit.* Quo ex tempore, *Judaica natio, non solum à Jerosolymis, sed et ab omni finitima Jerosolymorum regione, repulsa est, cum sanctione diuina legis, tum constitutionibus et decretis ipsius Adriani, ita ut ne de excelso quidem prospectu, eminens eis saltem, patrum solum, profanis obtutibus liceret inspicere; ipsique ciuitati magnâ ex parte etiam structurâ uatate, Æliæ nomen datum est, ut in Romanorum uis conuenera, simul mutaret et situm et ritum et nomen.* Hæc ferè Eusebius, lib. 4 *Histor. eccles.*, cap. 6.

DONEC IMPLERANTUR, consummentur, finiantur TEMPORA NATIONUM, tempora diuinitus præstituta gentibus, donec expleta fuerint tempora, quibus Deus passurus est Israelitas opprimi à gentibus; quæ quidem uidentur fore æqualia temporibus mundi. Quasi dicat igitur, *ad hujus usque mundi finem*, Eathlymo interprete. Nunquam enim Judæis Jerusalem restituenda est; ut ad hodiernum usque diem non est restituta; sed, quod prædixit Daniel, *usque ad consummationem et finem perseuerabit desolatio*, Dan. 9, v. 27. Lucas clarius loquitur de futurâ Jerosolymorum subuersione, quam reliqui euangelistæ: unde intelligere licet Christum non ita obscure locutum fuisse apostolis, quum claris sua et Danielis uerba sit interpretatus; euangelistarum aliis obscuriora, aliis clariora, uerba referentibus; et Matthæum ac Marcum quidem, scribentes cum longius adhuc abesset desolatio, conueniente obscuriora scribere; Lucam, cum propius abesset, clariora. Ioannes post subuersam Jerusalem scribens, horum mentionem non fecit, ne prophetiam, ex rebus jam gestis textam et fictam, Christo attribuisse crederetur, quod rectè observauit Chrysostomus cum suis, in Matthæum scribens: qui et hoc spsienter animaduerit, diuinâ providentiâ factum fuisse, ut, non Christianus aliquis, sed Josephus Judæus, Christianis parum æquus, scripsit historiam Belli Judaici, et prædicta omnia à Christo Salvatore nostro, uerè evenisse, quanquam præter opinionem suam, clarè testatus fuerit.

VERS. 25. — ET, post hæc, postquam impleta fuerint tempora nationum. Transit ab excidio Jerosolymorum ad uersale excidium mundi.

EACHT, et apparebunt mortalibus, SIGNA, id est, prodigia admiranda, præter ordinem naturæ familiarum, eaque non tantum non uulgaria, uerum etiam multò majora, illis quæ in his creaturis aliquando conspecta fuerant, memoriam omnium, inno cogitationem mortalium superantia.

IN SOLE ET LUNA ET STELLIS, et in maioribus et in minoribus mundi luminibus. Nam, quod superiores euangelistæ clarius explicant: *Sol obscurabitur, et luna non dabit splendorem suum, et stellæ cadent de caelo.*

ET IN TERRIS ERIT PRESSURA, angustia, anxietas, GENTIUM omnium, non tantum aliquorum hominum,

sed omnium populorum. In maximâ animi anxietate uersabuntur omnes qui tunc uident in orbe terrarum.

PRÆ CONFUSIONE seu perturbatione SONITUS MARIS ET FLEUCTUM, id est, ex pauore quem concipiet propter fragores horribiles et impetuosas commotiones ac sonitus aquarum maris. Pars ista hujus uersiculi uariè distinguitur et uertitur. Plerique hoc modo uertunt et distinguunt, *et in terris pressura gentium præ perplexitate, resonante mari et solo. Præ perplexitate*, in inopiâ consilii, in desperatione, simili illi quæ qui nauigant alleciuntur, cum mare æstuans et fremens minatur naufragium. Hæc uersio præcedentibus iungit *in angustia*, quod nostra sequentibus, et id quod sequitur legit absolute. Syrus interpretatur: *Et in terra angustia gentium et complosio manuum* (nam præ maximorum malorum subito exortientium timore, complodere solent homines manus, uæ sibi metipsis occinantes) *præ stupore sonitus maris, deinde subito proximo uersu: Et commotio* (id quod respondet ei quod nos legitimus, et *factum*) erit, *quæ eiecit animas hominum præ timore, etc.* Significatur hoc uersu, mare uerè insanam ac rabidum, niros mugitus ululatusque editurum, et miris agitantium procellis, tanquam deplorans interitum suum; turbatis enim superioribus, cœlestibus, inquam, mirum non erit inferiora turbari: atque hinc simul et ex cœlestium luminarium extinctione, anxios fore mortales omnes, etiam proci à mari degentes.

VERS. 26. — ABESCENTIBUS, exanimatis, ita ut exanimis reddantur homines et extabescant.

PRÆ TIMORE ET EXPECTATIONE, præ timore quem gignet expectatio.

QUE SUPERUENIENT, eorum quæ superuenient, malorum ingruentium.

UNIVERSO ORBI, orbi terrarum. Facile enim animaduerterent, ex defectione solis, lune et stellarum, quorum occultâ uirtute inferiora hæc conservari solent, simul et ex insolentibus maris ululatus, ceterisque his conformibus, toti mundo, ac proinde etiam sibi, imminere interitum.

NAM VIRTUTES, nam et uirtutes. Superioribus hoc etiam accedit, quòd uirtutes eorum miro modo agitantæ sint. Cum timoris et exanimationis hominum causâ, inter cœtera, fore prædicatur, commotio uirtutum cœlestium, non fit uerisimile uirtutum nomine angelos intelligendos, sed potius eos ipsos et eorum facultates. Nisi fortè angelos intelligas commouebunt in effectis ipsorum, quia omnia ipsi commouebunt: ut enim ipsis credita est administratio uniuersi, ita ipsi auctores erunt totius commotionis uniuersi.

VERS. 27. — ET TUNC, breui, postquam hæc ceperint, uidebunt, homines.

FILII HOMINIS, me, eâ hominis formâ quâ jam sum. Cum enim ascendit Christus in cœlum, non deposit naturam humanam, sed clarificauit; iudicabit itaque humanâ formâ, ut à iudicandis omnibus iudex ipse uideatur.

VENIENTEM, è summo caelo.

IN NUBE, vel *nubibus*; una enim nubes multis nubibus constare videtur.

VERS. 28. — His, signis seu prodigiis, in sole, luna, stellis, mari, cœlo incipientibus. His enim deimentibus seu factis, non appropinquabit redemptio, sed accedens aderit.

RESPICITE ET LEVATE, suscipite et attollite, selicet vos, capita vestra in cœlum, que ob varias tribulationes antea demiseritis; hoc est, *bono animo estote*, quod Syrus verit pro, *respicite*. Selent enim caput attollere et sursùm aspicere, qui bono ac læto sunt animo, et quibus spes affulget emergendi à malis; ut denititè caput et terram aspècere, qui tristi afflictocque sunt animo, et sine spe evadendi mala. In apostolis alloquitur justos et electos id temporis victuros, quibus conscientia bonum testimonium, Deus robur spei, dabit; quos opponens reliquis hominibus, animam et consolator, monens ut ad imminentiã aeterna bona erigant et cogitationes et affectus, nec proinde acciditibus superioribus malis plus æquo tristrentur aut videntur; q. d.: Si non eritis tunc omninò à timore alieni, atqui non erit vestrum, animis angere et concidere, timore arescere aut examinari, quin potius contra, tristitia omni excussa metuque deposito, hilaritatem præ vobis animam ferre, idque quò tristioribus ac majoribus antea hujus mundi malis subjaceritis. Ratio sequitur.

QUONIAM HÆC rerum mutatio, non in exitium vobis cœdet, sed in salutem.

APPROPINQUAT, adfutura reipsa, his brevi cessantibus.

REDEMPTIO VESTRA, omnibus paribus subula, quam et tota creatura expectat; Rom. 8, v. 23. « Suscipite, inquit Theophylactus, qui gravati estis corruptione, quasi libertatem donandi. Nam ἀπολύτρωσις, hoc est, redemptio vestra adest; hoc est, consummatio utriusque libertatis, animæ, inquam, et corporis. Prepositio enim ἀπὸ insinuare videtur perfectam à corruptione libertatem, quam et corpus et tunc accipiet, gratiã Domini extremum inimicam et aboleris mortem. » Hæc ille. Redemptio nostra in eo consistit ut anima nostra à peccato, corpus à morte ac corruptione, anima et corpus ab hujus et futuri scilicet miseris ac malis, omnibusque peccati effectibus, liberentur. Hanc redemptionem nobis promeruit Christus, morte suo oblati Patri, tanquam pretio, hoc est, ἵνα: nos autem hujus participes reddimur, solam propemodum quod ad libertatem à peccato, in hæc mortali vita; porro in novissimo judici die, plene perfectique reddemur participes, et animam et corpore, liberi non tantum à peccato, verum etiam ab omnibus peccati effectibus, adeoque perfectè justitiam et à dignis dotibus donati. Itaque Christo prædicationem auspiciante, appropinquaverat etiam tunc redemptio nostra, tum quia mors Christi appropinquaverat, totius nostræ redemptionis fons, tum quia appropinquaverat Ecclesiæ ex hominibus collectio, quam Christus mox redditurus esset participem quod ad animam promerita: à se redemptionis; sed instante die novissimo, appropinquabit omnium electorum perfecta redemp-

ptio, qualem mox descripsimus; quæ quidem magnam solati materiam præbebit iis qui tunc vivent electis, id considerantibus inter perentis mundi calamitates et tumultus.

VERS. 29. — DIXIT, dedit, proposuit ILLIS discipulis suis SIMILITUDINEM, quã intelligere possent, quomodo propinqua foret ipsorum redemptio, cum hæc fieri inciperent; nempe, quemadmodum propinqua est aetas, quando arbores incipiunt germinare.

VIDETE, considerate. Alii vertunt *videtis*: anceps est enim ἴδρι.

FICULEAM seu ficum, ET OMNES ARBORES; aut aliam quancumque arborem.

VERS. 50. — CUM PRODUCENT, cum emiserint, protruserint, germinaverint.

FRUCTUM, id est, gemmas et folia. Græcum verbum φρούτων Lucas hoc loco absolutè usurpat pro καρπῶν seu καρπῶν: supplere autem illud volens interpres tanquam transitivè positum, addidit *fructum*, cum potius debuisset *gemmas aut folia*, ex Mattheo et Marco, quæ tamen per *fructum* intellexisse credendus est, prout Richelius explicat, nisi *producent* pro *promittunt* posuerit, ut alius quidam exponit; non enim propinqua, sed præsens et perfecta est aetas, quando arbores fructus ferunt. Porro Nicolaus Zegerus, non parum probabiliter conjecturã existimat Latinæ editioni, cum aliquid desesse videretur, à studioso quopiam adjectum fuisse *fructum*.

SCRIPS QUONIAM PROPÈ EST AETAS, βλαστειν ἀπ' ἐαυτῶν, γινώσκοντες ἐν ἑδῆ ἑαυτῶν: τὸ βίβωσ ἴδρι, videntes ex vobis ipsis, cognoscitis quod jam propè sit aetas, id est, vos id videntes, ex re ipsa intelligitis, etiã nisi nemo admohecat, aetatem appropinquare. Interpres nosier non legit τὸ, βλαστειν, videntes; τὸ verò, ἀπ' ἐαυτῶν, junxit cum *producent*, veritiquè, ex se. Syriaca hæc quidem, ἀπ' ἐαυτῶν, jungunt cum verbo, *scitis*, ut Græca; sed illud, βλαστειν, non magis legunt quam Latina. Nihil enim aliud habent hoc versu Syra, quam: *Quæ cum germinant, statim eis ipsis intelligitis quod propè sit aetas*. Quare et altera hoc loco Nicolai Zegeri conjectura admodum probabilis redditur, quod conjicit, ut mox Latine *fructum*, ita hic Græce editioni, expositionis causâ, adjectum ab alioque videretur βλαστειν: hoc enim sublato, et sensus persisterit incolumis, et editiones inter se conveniunt; siquidem illud ἐαυτῶν anceps est ad *seipsis et vobis ipsis*. Germinatio fieri, ut effectus est solis nobis appropinquantis et incipientis calorem generare, cujus virtus, vitalis succus, qui antea præ frigidis rigore, in radicem se receperat, sursùm attractus per totum arboris corpus diffundatur; ita argumentum est solum brevi nobis proximum fore, et calorem summum cum serenitate rerumque omnium maturitate conjunctum, quæ est aetas, effecturum.

VERS. 51. — Hæc signa in sole, luna, etc. QUONIAM PROPÈ, quod propè et ad futurum EST REGNUM DEI, seu, quod mox v. 28, dixit, *redemptio vestra*; redemptio enim nostra erit regnum Dei, quod facile est intelligere ex descriptione regni Dei,

Matth. 5, v. 2. Quo loco cum Joannes, et paulò post Christus, prædicationem auspiciantes, prædicent regnum Dei appropinquasse, questio nascitur, quomodo hæc dicatur appropinquatum regnum Dei, quando instabit novissimus judici dies? Respondendum est autem, illic sermonem esse de regni Dei exordio seu inchoatione, hic verò de perfectione, quando non alicui, sed ad unum omnes electi, non ultra per mysteria aut per spem, sed per archetypa et rem ipsam, non in viã, sed in patriã, tam corpore quam animã beati, æternum fruentur Deo: de quo regno etiam oratione Dominicã precatur: *Adeveniat regnum tuum*.

VERS. 52. — AMEN. Quia dixerat *cum videritis*, tanquam apostoli ea essent visuri, quæ videri poterant diu, quippe in fine seculi, differenda: ne quis existimaret diu differenda esse ea omnia de quibus hactenus locutus fuerat, tum illa de exordio Jerosolymorum et Judææ, tum illa de signis mundi finem præcessuris, gravi asseratione, ut *fides esset certa futurorum*, inquit Hilarius, confirmat illa omnia eã ipsa generatione futura.

QUIA NON PRÆTERIBIT, nequaquam præterire non possit, hoc est, minimè deficiet aut esse desinet.

GENERATIO HÆC, hæc aetas et hoc hominum in me credentium genus. Quidam hujus generationis nomine intelligunt *eam aetatem*, quidam *genus fidelium* sine Christianorum tunc recens ortum, cui Christus in apostolis loquebatur, quæ posterior interpretatio est Origenis, Hilarii, Chrysostomi ejusque scholæ, et aliorum veterum, afferentium similem ex psalmo 25, v. 6, locum, quo viri innocui vocantur *generatio quærentium Dominum*. Novit enim Scriptura, inquit Chrysostomus, non à temporibus solam, sed etiam à piis moribus, generationem describere.

DONEC OMNIA, quæ prædixi hactenus, vel de exordio Jerusalem, vel de fine seculi. Syrus addit, *hæc*.

FIANT; prius fient hæc omnia, quam generatio ista prætereat, quam homines omnes hujus generationis moriantur aut esse desinant.

VERS. 55. — COLUM quod nihil in rebus creatis firmius est, quod rectè quidam olim aneum dixit;

ET TERRA, quæ nihil immobilis aut constantius.

TRANSIBUNT TAMEN, seu *præteribunt*, id est, mutantur, esse desinent suo modo, non quidem secundum substantiam, sed secundum presentem statum, quod serviant rerum generationi et corruptioni, quem mutantur cum meliore statu, Isa. 65, v. 17; 2 Pet. 3, v. 15; Apoc. 21, v. 1; non absque maximã ipsorum et totius universi perturbatione, qualem mox descripsimus.

VERA AUTEM NEA, quæ hæc hactenus feci, et alia quancumque, *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis*, psal. 144, v. 15.

NON TRANSIBUNT, id est, non erunt inania, non fallent, non frustrabuntur eventu, nullo denique modo mutantur, sed omninò qualia dicta sen pronuntiata fuerint talia erunt, hoc est, quicquid prædixerint id omninò eveniet, et eodem prorsus modo eveniet quod prædixerint, absque omni mutatione. Non enim de

sono verborum Christi hic agitur, qui utique transiunt continuò, adeoque nihil velocius verbo, quod statim perit simul ac enuntiatum est; sed agitur de rebus per Christi verba significatis. Dicit igitur Christus, verba sua, cœlo et terrã, firmissimis totius machinæ mundi corporibus, firmiora et constantiora esse; illa enim aliquando mutanda esse, quemadmodum paulò ante docuerat; verba autem sua, talia prorsus esse, quales sunt res ipsæ, nec ullam passuram unquam mutationem, etsi de rebus futuris loquantur, sed ita prorsus implenda ut præannuntiarent, quod est, verba sua esse divinæ et incommutabilis veritatis, adeoque Dei verba, quibus proprium est *manere in æternum*; quod Isaiaï sap. cap. 40, v. 8. *Deducta enim, inquit Hilarius, ex æternitate, id in se continent virtutis ut maneat: illa, cœlum, inquam, et terra, ex conditione creationis suæ, id est, projecta de nihilo, habent id in se necessitatis, ut mutari et non esse possint*. Nam quia multa hactenus magna prædixerat Christus, et ea omnia futura, de quorum veritate, quamdiu non evenissent, non esset hominum, sed Dei solus iudicare; ut pondus addat verbis suis minimè inanibus, fidemque à discipulis talem impetret, qualem illos adhibere æquum fuerat; ad hæc ne quis postea his verbis ipsius fidem detrahere audeat, si quorum judicio illa non implenda censerentur, eò quòd viderentur transgredi tempus (quod factum à quibusdam suo tempore fuisse testatur apostolus Petrus, 2 Epist. 3, v. 4), protesta- tur, verba sua divina, indubitata et infallibilia esse, quæque non evenire tam sit impossibile, quam Deum à veritate et à seipso defecere. Hinc Victor Antiochenus in Marcum, imitates, et plerumque alias, Chrysostomum in Mathæum: « Cùm Dominus, inquit, de seculi consummatione (de re utique quæ apud multos parum recepta erat) verba faceret, in dictorum suorum fidem, cœli terræque soliditatem allegat, et perque hæc eadem totius universi se Dominum esse, non absque potestate demonstrat. »

VERS. 54. — ATTENDITE, adhibete animum, cave- te. Postquam prædixit terribilem judici diem, monet discipulos suos, quomodo se muniant adversus illum, ne noceat.

GRAVENTUR, deprimentur, deorsum agantur. CORBA VESTRA, mentes, animi vestri.

IN CRAPULA, per crapulam, per comessiones, per interperantiam cibi et potus.

CORUS, sollicitudinibus immoedicis, nutus vite, versantibus circa res hujus vite; acquirendas, arguendas, servandas, aut regendas. CRAPULÀ et ebrietate gravantur corpora hominum, ita ut ad lasciviam et somnolentiam duntaxat apta sint, ad nihil verò serium, sed multo magis gravantur corda, non solum quamdiu corpora à crapulã et ebrietate possidentur, verum etiam si corpora libera sint; frequent enim crapulã ebrietateque fit ut hebescat cor, animus totus in hujus vite voluptatibus sit, quasi in carne sepultus, nequeat mens assurgere ad contemplanda desideranda celestia, sed oppressa desideris carnis, nihil nisi hujus vite delicias cogit: *quando evigilabo, et*

rursus vina reperiam ac mensam stratum? Prov. 25, v. 35. Cura verò seculares gravant hominum corda, animam absorbent temeremque demergunt, quod ait Euthymius, quia secularibus negotiis implicita corda, non sicut cogitare de salute animæ, non concedunt aut locum aut tempus. *Vita hujus cura*, inquit Titus, *crapula item et ebrietas, homini intellectum adimunt, fidem obscurant, et eorum rerum quæ sunt utiles ac necessarie oblivionem inducunt.*

ET SUPERVENIAT IN VOS, ut occupet vos dies illa iudicii. Sic semper agit de die iudicii cum discipulis suis Christus, tanquam ipsorum tempore futuro.

REPENTINA, præter expectationem et opinionem, id est, ne inveniatis vos imparatos. Addicti comessionibus et ebrietatibus, aut distracti ultra modum in negotia hujus vite, non sunt idonei illi, ut corda sursum devent ad prospiciendum iudicii diem, et parent se ad excipiendum illum bono suo, sed nec opinantes nec expectantes, prorsusque imparatos, opprimet perdetque aeternum.

VERS. 35. — ENIM; datur ratio cur attendere et merito cavere sibi debeant.

TANQUAM LAQUEUS. Laqueo furtivè posito capiuntur aves improvidæ, atque ita capiuntur ut extricare se nequeant aut evadere. Tanquam laqueus ergo, id est, ex improvisis.

SUPERVENIAT. Syrus *illaquebit*, involvet, scilicet dies illa, ut in effugit aut salutis nulla sit spes.

QUI SEDENT, habitant, agunt. Nam habitare et sedere, utrumque uno Hebraico verbo *iasab* declaratur.

SUPER FACIEM, in superficie omnis, totius terre, id est, in omnes homines ubique tandem terrarum egerint, nec scilicet prospexerint et expectarint hunc diem, caventque se ab eis quæ reddere possint imparatos ad illum, quæ sales erunt plerique omnes. Nam sicut in diebus Noë et Loti, edebant, bibebant, etc., ita erit et illo die instans. Vide supra, cap. 17, v. 27.

VERS. 36. — OMNI TEMPORE. Ad utrumque referatur, tam ad *vigilate*, quam ad *orantes*; nam omni tempore et vigilandum et orandum est: additur autem vigilia oratio, eò quod sine auxilio gratiæ Dei, nemo se semper paratum tenere queat; idcirco illud omni tempore invocandum est; *omni tempore, opportuno*, id est, perseveranter. Quia obrepunt frequenter variæ carnis illecebræ, quibus sopiri queant mentes, maximâ vigilantia opus est: quia etiam nobis ipsi non sufficimus, sed à Deo suppetias petere oportet, necessarie sunt preces.

UT DIGNI HABEAMINI, iudicemini. *Vigilate ut digni habeamini, orantes ut digni habeamini.* Qui vigilaverint et oraverint assidue, digni erunt qui effugiant, etc., indigni, qui vigilare et orare contempserint, ac proinde nec effugient, etc. Isti indigni erunt, suo malo merito; illi digni, bono suo merito, suffragante Dei gratiâ comparato.

FUGERE, effugere, ne instat laquei vos involvant. OMNIA, illa pericula ac mala, signanter aeternum supplicium, quod reprobis irrogabitur.

STARE, consistere, scilicet intrepidè, securè, ita apparere, ut intrepidè possitis vultum et sententiam iudicis sustinere. Sap. 5, v. 1: *Tunc stabunt iusti in magna constantiâ.*

ANTE FILIUM HOMINIS, ante me, ante tribunal meum, futuri onitum iudicis, quoadcumque tandem apparituri: qui ut nunc vilis inter homines habitus, magnâ lenitate ad penitentiam omnes provocho, ita tunc gloriôsè revelatus, magnâ severitate omnes iudicabo. Illud iudicium meum confidenter sustinebunt, qui ad illud expectatum, continuis vigiliis et orationibus paratos se tenerint. *Hicce non erit dies ille laqueus, sed festivus*, ait Theophylactus.

VERS. 37. — ERAT, scilicet à solemnî suo in Jerusalem ingressu, diebus nempe dominico, Lunæ et Martis, fortè etiam Mercurii.

DIEBUS, id est, interdii, non cessans benefacere iis à quibus se noverat occidendum.

NOCTIBUS, id est, noctu.

EXIENS, templo et civitate. MORABATUR, diversabatur, intentus orationi. *Noctu secedebat in montem*, ait Theophylactus, *monstrans nobis quòd oporteat, nocte quidem per quietem colloqui cum Deo, die autem morem gerere et prodesse hominibus.*

OLIVETI, Græcus, *oliværum*. SYRUS, qui vocatur *domus olivarum*, id est, olivatum. Atqui Mathæus, cap. 21, v. 17, scribit quòd sub vesperam diei primi, quò fuerat in civitatem solemnî cum pompâ ingressus, id est, Domini, exierit civitate in Bethaniam, ibique manserit. Respondent aliqui quòd è Bethaniâ, post sumptam cœnam, redierit orationis causâ in montem Oliveti (erat enim mons Oliveti situs medio itinere inter Ierosolymam et Bethaniam, ab utraq; distans septem circiter stadiis), quòd cum indubium sit, de diebus, Lunæ, Martis et Mercurii, de dominico non perinde statui potest, eò quòd Marcus disertè affirmet, postridie diei dominici manè, è Bethaniâ Christum rediisse in civitatem, cap. 11, v. 12. Vel igitur, id quòd Lucas hic dicit, de solis noctibus dierum Lunæ, Martis, et Mercurii, intelligendum est; vel, si etiam de nocte sequente dominico diem, dicendum versatum tunc in eo monte Dominum, antequàm in Bethaniam concederet, aut adeò profundo mane egressum Bethaniâ, ut hono temporis spatio hæreret in monte Oliveti, antequàm civitatem ingrederetur. Ita totum se Christus dedit, interdii laboribus, noctu orationibus, minimum temporis somno imparatis. «*Quæ verbis præcepit*,» inquit Beda, «*confirmat exemplis.* Nam impendente sui tempore passionis, doctriinæ, vigiliæ, et precibus instat, eos pro quibus passurus erat, vel verbo ad fidei provocans, vel «*Patri oratione commendans.*»

VERS. 38. — MANICABAT. Vox Latina insueta, quam plerique exponunt, *manè ibat*, seu, *diluculo veniebat*; fortè rectius exponatur, *manè aderat*, diluculo præstò erat: nam vox Græca ex quâ veritur, non tam significat diluculo venire aut surgere, quam diluculo aliquid facere. «*Si quis vidisset populum ita manè ad*

«*audiendum confluentem*,» inquit Theophylactus, «*diceret congruere illud Davidis: Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo*, psal. 62, v. 2. Quo loco psalmi etiam legitur *ἐπιζήσο*, et transfertur de luce vigilo. Par doctoris et auditorum diligentia.

Ad ETN, id est, apud eum; si *manicabat* inter-

CAPUT XXII.

1. Appropinquabat autem dies festus azymorum, qui dicitur Pascha;

2. Et quærebant principes sacerdotum et scribæ quomodo Jesum interficerent: timebant verò plebem.

3. Intravit autem Satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim.

4. Et abiit, et locutus est cum principibus sacerdotum, et magistratibus, quemadmodum illum traderet eis.

5. Et gavisus sunt, et pacti sunt pecuniam illi dare.

6. Et spondidit. Et quærebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis.

7. Venit autem dies azymorum, in quâ necesse erat occidi pascha.

8. Et misit Petrum et Joannem, dicens: Euntes, parate nobis pascha, ut manducemus.

9. At illi dixerunt: Ubi vis paremus?

10. Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans: sequimini eum in domum in quam intrat,

11. Et dicetis patrifamilias domûs: Dicit tibi Magister: Ubi est diversorium ubi pascha cum discipulis meis manducemus?

12. Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, et ibi parate.

13. Euntes autem, invenerunt sicut dixit illis, et paraverunt pascha.

14. Et cum facta esset hora, discubuit, et duodecim apostoli cum eo.

15. Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequàm patiar.

16. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.

17. Et accepto calice, gratias egit, et dixit: Accipite, et dividite inter vos.

18. Dico enim vobis quòd non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.

19. Et accepto pane, gratias egit, et fregit, et dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem.

20. Similiter et calicem, postquàm cœnavit, dicens: Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.

21. Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensâ.

22. Et quidem Filius hominis, secundum quòd definitum est, vadit: verumtamen vix homini illi per quem tradetur.

preteris, manè aderat cui adjungitur id quòd sequitur, in templo? Quòd si interpreteris manè ibat, seu veniebat, ad eum quidem propriè accipiendum est, sed in templo jungendum sequentibus est.

ADDERE, ut audiret EXM. Syrus, *sermonem ejus*, vide supra 19, v. 48.

CHAPITRE XXII.

1. Or la fête des azymes appelée la Pâque étoit proche;

2. Et les princes des prêtres, avec les scribes, cherchaient les moyens de faire mourir Jésus: mais ils craignaient le peuple.

3. Cependant Satan entra dans Judas surnommé Iscariote, l'un des douze,

4. Qui s'en alla aussitôt conférer avec les princes des prêtres et les officiers du temple, des moyens de le leur livrer.

5. Ils en furent fort aises, et ils convinrent de lui donner une somme d'argent.

6. Et il engagea sa parole; et il cherchait l'occasion favorable de le leur livrer en l'absence du peuple.

7. Or le jour des azymes arriva, auquel il falloit immoler la pâque.

8. Et Jésus envoya Pierre et Jean, et leur dit: Allez nous préparer la pâque, afin que nous la mangions.

9. Ils lui dirent: Où voulez-vous que nous la préparions?

10. Il leur répondit: En entrant dans la ville, vous rencontrerez un homme portant une cruche d'eau; suivez-le dans la maison où il entrera,

11. Et dites au maître de cette maison: Le Maître vous demande: Où est le lieu où je mangerai la pâque avec mes disciples?

12. Et il vous montrera une grande chambre toute meublée; faites-y vos dispositions.

13. S'en étant donc allés, ils trouvèrent tout ce qu'il leur avait dit, et ils préparèrent la pâque.

14. Et quand l'heure fut venue, il se mit à table, et les douze apôtres avec lui.

15. Et il leur dit: J'ai désiré avec ardeur de manger cette pâque avec vous, avant de souffrir.

16. Car je vous déclare que je n'en mangerai plus désormais; jusqu'à ce qu'elle ait eu son accomplissement dans le royaume de Dieu.

17. Ensuite prenant la coupe, il rendit grâces, et dit: Prenez-la, et la distribuez entre vous.

18. Car je vous dis que je ne boirai plus du fruit de la vigne, jusqu'à ce que le règne de Dieu soit arrivé.

19. Puis il prit le pain, et ayant rendu grâces, il le rompit, et le leur donna, en disant: Ceci est mon corps, qui est donné pour vous; faites ceci en mémoire de moi.

20. Il prit de même la coupe après avoir souppé, en disant: Ce calice est la nouvelle alliance en mon sang, qui sera répandu pour vous.

21. Au reste, la main de celui qui me trahit, est avec moi à cette table.

22. Pour ce qui est du Fils de l'homme, il s'en va selon ce qui a été déterminé; mais malheur à cet homme par qui il sera trahi.